

UNIČEVANJE TROPSKIH GOZDOV

Z Zemljinoga površja izgine vsako leto 12 milijonov hektarov gozdov. Večina krčenja se dogaja v vlažnih gozdovih in odprti gozdnati pokrajini v tropih. Hkrati poteka tudi degradacija najmanj 10 nadaljnih milijonov hektarov gozdov na leto, spet največ v tropskih, zlasti v vlažnih. (degradiran gozd je opustošen do takšne mere, da je le še osiromašena podoba pravega gozda). Izčrpavanje tropskih gozdov je tako uničujoče in tako obsežno, da bodo ti veličastni darovi narave tja do leta 2050 v glavnem izginili. Morebiti se bo ohranil kak predel v zahodni Amazoniji in Zairski kotlini ter nekaj redkih izoliranih ostankov kot parki in rezervati.

Del težave je v tem, da vedno več porabnikov potrebuje vedno več lesa. Če se bodo sedanje težnje pri uporabi lesa nadaljevale, bi do leta 2000 lahko poraba dosegla 4 milijarde ton na leto. Zaradi vedno večjega povpraševanja se lesni trgovci čedalje bolj ozirajo po tropskih gozdovih kot viru raznovrstnega lesa, ki je bil doslej sorazmerno malo izrabljen. Vsako leto čezmerno izsekajo (skrbno opravljen manjši posek bi bil sprejemljiv) približno 4.5 milijona hektarov tropskega gozda.

Močno izsekan gozdni ekosistem se morda naravno obnovi šele po več desetletjih ali celo stoletjih. Vendar degradiran gozd na erodiranih tleh nima te možnosti. Glavna škoda, ki jo naredijo drvarji, ni namerna. Odpirajo namreč mrežo gozdnih cest za vlačenje lesa in omogočajo ljudjem potrebnim zemlje, da prodrejo globoko v osrčje dotlej nedostopnih gozdov. Tradicionalno požigalniško kmetijstvo, ki je nekoč ob majhnih gostoto prebivalstva omogočalo izkoriščanje in po določeni dobi naravno obnovo gozdov, pomeni zdaj najresnejšo grožnjo. Obdelovalci manjših zemljišč, ki jih je približno 250 milijonov, dokončno izkrčijo najmanj 5 milijonov hektarov gozdov na leto in povzročijo obsežno degradacijo nadaljnih 10 milijonov hektarov gozdov. Ker ni druge možnosti za samooskrbno kmetovanje, imajo kmetijske skupnosti teh območij kaj slabe možnosti, da bi spremenili način življenja, čeprav se zavedajo, da je škodljiv za njihovo prihodnost in za prihodnost veliko večjih in bolj oddaljenih skupnosti.

Podobno velja za nabiralce drv, ki razen v primerih, ko so ustrezno oskrbljeni z vaškimi gozdnimi parcelami in "drevesnimi farmami", nimajo drugih možnosti, kot da še naprej uničujejo gozdove. Zbiranje drv vsako leto izčrpa približno 2 milijona hektarov vlažnih tropskih gozdov in najmanj dvakrat toliko redkih odprtih gozdov in gozdnega grmičevja,

Nekoliko manj krivde zadeva govedorejce, ki vsako leto razrečijo najmanj 2.5 milijona hektarov gozdov v osrednji Ameriki in Amazoniji, da redijo govedo za donosen izvoz razvite dežele. Na obstoječih pašnikih bi govedorejci prirejo lahko podvojili, če bi ravnali bolj smotrno. Toda gospodarske spodbude in drugi vladni ukrepi, celo podpora mednarodnih agencij za pomoč, jih spodbujajo k ekstenzivnemu, zemljiško zahtevnemu in manj uspešnemu gospodarjenju. Ko pašniška tla izgubijo preostalo rodovitnost (približno v 6 letih) in zemljišče obrastejo pleveli se živinorejec preseli na drug kos gozda in proces se ponovi.

Prazaprav posredno si prispevajo k propadabju tropskih gozdov. Iščemo namreč posebne vrste trdega lesa, kot so merantovina, mahagonovina, tikovina in ebenovina, in sicer po nerealno nizkih cenah, in zahtevamo poceni govedino s pašnikov, ki so jih izkrčili iz gozdov. Res je da posamezni člani svetovne skupnosti nosijo večji del krivde kot drugi, toda redkokdo lahko trdi, da njegova roka ni vsaj majčkeno udeležena pri delu z motorno žago ali mačeto v tropskih gozdovih. Če se bo uničevanje tropskih gozdov nadaljevalo bomo posledice čutili vsi.

Če v nekem porečju izgine gozdna odeja so posledice daljnosežne. Vpliv gozda, ki kot goba vpija in počasi oddaja vodo, izgine in dežni nalivi odtekajo brezciljno. Kmetje v dolinah rek, kot so Ganges, Brahmaputra, Iravadi, Salween in Mekong, ne dobivajo rednih količin vode za namakanje. Zato je zelena revolucija manj uspešna, kot so upali.

Vendar tako ni samo v tropih; podobno je tudi v našem zmernem podnebnju, kar dokazujejo hudourniki in poslabšane razmere na območjih, kjer umirajo gozdovi.

Trpijo pa tudi prebivalci mest. V zaledju Paname in Manile, glavnega mesta Filipinov, je krčenje gozdov tako hudo prizadelo zbiranje vode, da je ogrožena oskrba in grozi navernost onesnaževanje vode, s tem pa izbruh pandemij. Mesta v Ekvadorju, Keniji in na Tajskem imajo slabe izkušnje z naplavinami "rjavega blata". Ker so uničili gozdove po bližnjih gričih, odplavljene usedline zamuljijo jezove vodnih elektrarn. (Takšni primeri so tudi v Sloveniji: deroče vode zasipavajo umetna jezera hidroelektrarn!).

Krčenje tropskih gozdov bi lahko na različne načine slabo vplivalo tudi na svetovno podnebje. V amazoniji ostane znotraj gozda več kot polovica vlage oziroma vode, ki koroži v tem tropskem ekosistemu. Deževnico posrkajo rastline in jo "izdihajo" v ozračje. Če bodo izkrčili obsežna območja teh gozdov, preostali gozd ne bo mogel (četudi bi ga dobro zavarovali) zadržati toliko vode. Nadaljnji učinek bi bil za posevke neprimerna osušitev podnebja v južni Braziliji.

Še veliko pomembnejše pa je, da tropski gozdovi prispevajo k ustalitvi svetovnega podnebja, saj absorbirajo velike količine sončnega sevanja; preprosto vpijejo sončne žarke. V primeru, da bodo te gozdove izkrčili, bo površje planeta postalo bolj svetleče, zato bo odbijalo več sončne energije v vesolje; to imenujemo učinek ALBEDA.

Večji albedo bi lahko povzročil motnje v konvekcijskih tokovih, pri vetrovih in v padavinah celo v deželah daleč od tropov.

OGROZENOST GOZDOV SLOVENIJI

Gozd v Sloveniji pokriva 1.077 000 ha ali 53% površine Slovenije, kar je za 2% več kot leta 1991. Naravna pestrost gozdnih rastisc je ena osnovnih značilnosti nasega gozda Zaradi zgodovinskih okoliščin je naravna drevesna sestava spremenjena, ponekod celo izmenjana.

Površinski deleži gozdnih rastisc	Površina %
Vrbovja in jelševja	1
Hrastovja in gabrovja	8
Hrastovja	3
Rastišča termofilnih listavcev	5
Borovja	4
Bukovja s hrasti	11
Bukovja na karbonatu	27
Acidofilna bukovja	17
Jelovja	4
Dinarska jelova bukovja	15
Smrekovja	1
Visokogorski gozdovi	4
SKUPAJ	100

Vir: Program razvoja gozdov v Sloveniji, 1995

V Sloveniji se gozd na 85% površine pomlajuje naravno, 5% umetno, na ostalih površinah pa je pomlajevanje zaradi preštevilne parkljaste divjadi oteženo ali ga sploh ni.

Na stanje gozda vpliva tudi razdrobljenost gozdne posesti, posledica česar je lahko moteno delovanje ekosistema velikih prostorskih in časovnih dimenzij. Imamo več kot 300 000 gozdnih posestnikov, od katerih jih ima 88,6% do 5 ha gozdne posesti, od tega kar 54,7% do 1 ha. Večnamenska raba gozda kot posledica številnih vlog, ki jih gozd v prostoru ima, je ponekod vir konflikta med interesi v prostoru. Zaradi

poudarjene okoljetvorne vloge gozda so trajno zavarovane določene gozdne površine v skupnem obsegu 60 000 ha. Vsestransko poudarjeno varovalno vlogo ima četrtna slovenskih gozdov, dodatnih 28% gozdov je na labilnih tleh.

Vrste motenj. Motnje zmanjšujejo biološko in ekološko stabilnost gozdov. Glede na vzrok jih delimo na naravne (npr. suše, vetrolom, zledolom, gradacije podlubnikov, itd.) in antropogene (krčitve gozda, drobljenje gozdne površine, onesnaževanje zraka, itd.). Gozdne škode zaradi naravnih katastrof naraščajo. Med vzroki prevladujejo zledolomi, snegolomi in vetrolomi. Naraščanje obsega gozdnih škod in s tem sanitarnih sečenj je najverjetneje povezano z reakcijami drevoja na interakcije med različnimi vplivi (vremenski ekstremi, onesnaženje zraka,...) in s spremembami v populacijah škodljivcev in bolezni. Dodatno destabilizacijo povzroča človek z raznovrstnimi posegi v gozd, ki motijo procese v gozdnem ekosistemu. Pomembna motnja predvsem v kraškem svetu so požari. Njihov obseg predstavljata število požarišč in njihova površina.

Stevilčnost populacij divjadi v Sloveniji po podatkih posamičnih analiz objedenosti mladja in škod zaradi lupljenja ponekod ni usklajena z naravno zmogljivostjo gozda. Pri tem je potrebno opozoriti, da baza podatkov za sistematičen vpogled v usklajenost med divjadjo in njenim življenjskim prostorom v Sloveniji sele nastaja. Podatki o letnih odstreljih divjadi kažejo nekatere poskuse vzpostavljanja dinamičnega ravnotezja v gozdnem ekosistemu.